

Düzce ve Sakarya İllerinde 4342 Sayılı Mera Kanunu Uygulamalarının ve Hayvancılık Sorunlarının Değerlendirilmesi

Evaluation of Pasture Law No. 4342 Practices and Livestock Problems in Düzce and Sakarya Provinces

 Mehmet ÖZCAN¹, Tarık GEDİK², Özcan AKIN¹, Ümit SEZER³

Özet

Meralar genellikle doğal yollarla oluşmuş çok yıllık otsu bitki türlerinin bulunduğu alanlardır. Ancak mera alanlarında yapılan aşırı ve plansız otlatmalar bitki örtüsü ve toprak yapısında bozulmalara, aynı zamanda da alansal olarak azalmalara neden olmaktadır. Bu azalışta en büyük etkenlerden biride 1998 yılına kadar mera alanlarının hukuksal bir statülerinin olmamasıdır. Bu bağlamda 1998 yılında çıkarılan mera kanunu bu eksikliği gidermiştir. Ancak ülkemizde mera kanununun getirileri konusunda bilinçlendirme ve uygulanmasında aksaklıklar yaşanmaktadır. Düzce ve Sakarya illerinde gerçekleştirilen bu çalışmada mera alanlarını kullananların 4342 sayılı Mera Kanunu hakkında bilgileri olup olmadığı araştırılmış, bu kanun kapsamında yapılan ıslah çalışmaları ve ekonomik getirileri incelenmiştir. Ayrıca hayvancılık faaliyeti ile uğraşan kişilerin bu faaliyetleri esnasında karşılaştıkları sorunların belirlenmesi de amaçlanmıştır. Katılımcılar %84,7 gibi büyük bir oranla 4342 sayılı Mera Kanunu hakkında bilgilerinin olmadığını belirtmişlerdir. Çalışma kapsamında ulaşılan köylülerin %71,6'sı meralarında ıslah çalışması yapıldığını belirtmiştir. Mera alanlarında en fazla uygulanan ıslah yöntemleri ise sırasıyla çalı temizleme, gübreleme ve tel çit ile ayırıp dönüşümlü otlatma olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte katılımcılar hazır yem fiyatları ile yem bitkisi yetiştiriciliği maliyetlerin yüksek ve veteriner hizmetlerinin pahalı olmasını karşılaştıkları en önemli sorunlar olarak belirtmişlerdir. Bu nedenle kentten kırsala göçü yeniden canlandırmak ve hayvancılığı geliştirmek için hayvancılık maliyetleri azaltılmalıdır. Bunu sağlamanın en iyi yolu ise ucuz ve kaliteli kaba yem kaynağı olan meraların kanun kapsamında ıslah edilerek yem verimleri ve kalitelerinin artırılmasıdır.

Anahtar Kelimeler: 4342 sayılı mera kanunu, Mera ıslahı, Hayvancılık sorunları.

Abstract

Pastures are generally naturally formed areas consisting of perennial herbaceous plant species. However, excessive and unplanned grazing in pasture areas causes deterioration in vegetation cover and soil structure, as well as spatial reduction. One of the biggest factors in this decrease is that pasture areas did not have a legal status until 1998. In this context, the pasture law enacted in 1998 addressed this deficiency. However, there are problems in raising awareness about the benefits of the pasture law and its implementation in our country. In this study conducted in Düzce and Sakarya provinces, it was examined whether the users of pasture areas have information about the pasture law numbered 4342, the improvement works carried out within the scope of this law and their economic returns. In addition, it was aimed to determine the problems faced by people engaged in animal husbandry activities during these activities. With a rate of 84.7%, the participants stated that they had no knowledge about the Pasture Law No. 4342. Within the scope of the study, 71.6% of the villagers stated that improvement works were carried out in their pastures. The most commonly applied rehabilitation methods in pasture areas were brush clearing, fertilization, separation by wire fencing and rotational grazing, respectively. In addition, the participants stated that the biggest problems they experienced in animal husbandry were the high factory-produced feed prices and the high costs of fodder plant cultivation and the high cost of veterinary services. Therefore, livestock costs should be reduced in order to revitalize migration from urban to rural areas and to develop animal husbandry. The best way to achieve this is to improve the pastures, which are a source of cheap and high quality roughage, within the scope of the law and increase their feed efficiency and quality.

Keywords: Law No. 4342 on pasture, Pasture rehabilitation, Livestock problems.

1. Giriş

Meralar genellikle doğal yollarla oluşmuş çok yıllık otsu bitki türlerinin bulunduğu alanlardır. Bitki örtüleri süksesyonlar sonucu oluşmuş ve bulunduğu bölgenin toprak ve iklim koşullarına en iyi uyum sağlayan klimaks bitki örtüsünü oluşturmuştur. Mera bitki örtülerinin türce zenginliği, bitkilerin otlanmaya karşı dayanıklı olmaları ve yeniden sürebilme yeteneğine sahip olmaları bu alanların üstün ayrıcalıklarıdır (Altın ve ark., 2011). Bu nedenle bu alanların en ekonomik ve uygun kullanımı ancak otlatılarak olabilmektedir. Ancak bu alanların verimliliği ve devamlılığı da bu kullanımların bilinçli ve planlı bir biçimde yapılması ile sağlanabilmektedir. Bu alanlar aynı zamanda fotosentez yoluyla atmosferdeki karbondioksiti azaltarak iklim değişikliği açısından da önemli bir rol oynamaktadırlar. Mera alanlarında yapılacak aşırı ve plansız otlatmalar gerek bitki örtüsü gerekse toprak yapısında bozulmalara neden olabilmektedir. Nitekim ülkemizde yıllardır devam eden bilinçsiz ve plansız otlatma faaliyetleri, kırsal yerleşim, şehirleşme, tarım ve madencilik gibi faaliyetler mera alanlarının niteliğinin kaybolmasına ve alansal olarak azalmasına yol açmıştır (Avcıoğlu, 2012). Türkiye meraları son 67 yılda 41 milyon hektardan 12,3 milyon hektara kadar gerilemiştir (Babalık, 2004; Avcıoğlu, 2012). Bu azalışta mera alanlarının gelişmiş güzel kullanılarak mera vasfını kaybetmesi ve tarımsal mekanizasyonun hızla gelişmesi ile meraların tarla tarımına dönüştürülmesinin yanı sıra mera alanlarının hukuksal bir statülerinin olmaması da etkili olmuştur. Bu durumun önlenmesi ve mera alanlarının korunması amacıyla 28 Şubat 1998 yılında 4342 sayılı mera kanunu çıkarılmıştır (Mera Kanunu, 1998; Altın ve ark., 2011). Bu kanun ile meraların gelişmiş güzel kullanımına son verilip, tespit, tahdit ve tahsis çalışmaları yapılarak mera alanlarının ıslahı amaçlanmıştır (Balabanlı ve ark., 2006).

Kanun yürürlüğe girdikten sonra illerde mera komisyonları kurularak il bazında mera tespit, tahdit ve tahsis çalışmaları başlamıştır. Bu kanun bağlamında hedef 2010 yılı sonuna kadar bütün mera alanlarında çalışmaların tamamlanması olarak belirlenmiş (Altın ve ark., 2011) ancak bu durum gerçekleştirilememiştir. 2022 yılı itibari ile meralarda 13,1 milyon hektar alanda tespit, 12,7 milyon hektarda tahdit ve 8,2 milyon hektarda alanda tahsis çalışmaları bitirilebilmiştir (Anonim, 2023). Bu bağlamda kanunun çıktığı 1998 yılından itibaren mera tespit, tahdit ve tahsis çalışmaları ile mera ıslah çalışmaları Düzce ve Sakarya illerinde de yürütülmektedir. Düzce ili genelinde 2021 yılı itibariyle tespit ve tahdit çalışmaları tamamlanmış olup tahsis çalışmaları devam etmektedir. Düzce ili genelinde tespit edilen mera alanı 22898 dekar olup bunun 10978 dekarı merkezde yer almaktadır.

Düzce ili merkezinde yer alan bu meraların da 6595 dekarlık kesiminde tahsis çalışmaları tamamlanmıştır. Yine merkezde yer alan bu mera alanlarının 5354 dekarlık kısmında ise farklı yıllarda mera ıslahı çalışmaları gerçekleştirilmiştir (Düzce Tarım İl Müdürlüğü, 2021). Sakarya ilinde ise Tarım İl Müdürlüğü faaliyet raporuna göre il bazında tespit çalışmaları %98 oranında tamamlanmış olup, 6794 hektar mera alanı tespit edilmiştir. Bu alanlardan 8548,2 dekarında tahsis işlemi gerçekleştirilmiştir (Sakarya Tarım İl Müdürlüğü, 2018). İl merkezi ve köylerinde mera tespit ve tahsis çalışmalarının yavaş ilerlemesindeki en büyük etken meraları kullanan köylülerin mera kanunu ve kanunun uygulanışı hakkında yeterli bilgiye sahip olmamalarından kaynaklanmaktadır. Nitekim Balabanlı ve arkadaşları yaptığı bir çalışmada (2006) merayı kullanan köylülerin bu çalışmalara katılımlarının sağlanamadığını ve “devletin bu arazileri ellerinden alacağı” yönünde bir kanaat olduğunu belirtmişlerdir. Yine Cevher ve ark. (2008), 4342 sayılı mera kanununun uygulanmasında ve ıslah çalışmalarında karşılaşılabilecek sorunları belirtirken en önemli hususun getirilen yeni yasal düzenlemeler ve getirileri konusunda öncelikle halkın bilinçlendirilmesi olduğunu belirtmişlerdir.

Bu bağlamda Düzce ve Sakarya illeri merkez köylerinde yürütülen bu çalışmada köylülerin 4342 sayılı mera kanunu hakkında bilgileri olup olmadığı, bu kanun kapsamında yapılan ıslah çalışmaları ve ekonomik getirilerinin neler olduğu ile hayvancılık faaliyetleri esnasında karşılaştıkları sorunların belirlenmesine yönelik bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir.

2. Materyal ve Yöntem

4342 sayılı Mera Kanunu kapsamında yürütülen tespit, tahdit ve tahsis çalışmaları ile bu çalışmalardan sonra yapılan ıslah çalışmalarının olumlu ya da olumsuz sonuçlarının değerlendirildiği bu çalışma Düzce ve Sakarya İllerinde merası bulunan köylerde yapılmıştır. Düzce ilinde 10 adet ıslah çalışması yapılmış ve 6 adet ıslah çalışması yapılmamış olmak üzere toplamda 16 köyde, Sakarya ilinde 9 adet ıslah çalışması yapılmış ve 3 adet ıslah çalışması yapılmamış olmak üzere toplamda 12 köyde bu anket çalışması yürütülmüştür. Çalışma kapsamında toplamda 90 kişiye ulaşılmış ve yüz yüze görüşülerek anket soruları yöneltmiştir.

Çalışma kapsamında veri elde etme aracı olarak literatürden faydalanılarak araştırmacılar tarafından geliştirilen anketten yararlanılmıştır (Balabanlı ve ark., 2006; Pehlivan, 2018). Oluşturulan anket formu 4 bölüm 21 soru ve 32 yargıdan oluşmaktadır. Anketin birinci ve ikinci bölümünde katılımcıların bazı demografik özellikleri ve

katılımcıların 4342 sayılı Mera Kanunu hakkında bilgilerinin olup olmadığı 7 farklı soru ile irdelenmiştir. Anketin üçüncü bölümünde 4342 sayılı Mera Kanunu kapsamında yapılan faaliyetlerin analizi ve bu faaliyetlerden kaynaklı ekonomik getiriler 7 farklı soru ve 16 yargı ile ele alınmıştır. Anketin dördüncü ve son bölümünde ise katılımcıların yaptıkları hayvancılık faaliyetleri ve bu faaliyetler esnasında yaşadıkları sorunlar 7 farklı soru ve 16 yargı ile irdelenmiştir.

Çalışma kapsamında elde edilen anketlerde yer alan değişkenler kodlanarak bir veri seti oluşturulmuş ve bu veri seti SPSS (2003) kullanılarak istatistiksel olarak değerlendirilmiştir.

Çalışma kapsamında kullanılan ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik analizi sonuçlarında KMO değerinin 0,576; Barlett küresellik testi sonucunun 98,358 ve önem düzeyinin de 0,000 olduğu belirlenmiştir. Çalışmada kullanılan ölçeğin güvenilirlik analizi sonucunda alfa katsayısının 0,469 olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bu sonuçlar irdelendiğinde hem geçerlilik hem de güvenilirlik açısından bir sorun teşkil etmediği sonucuna varılmıştır. Zira, güvenilirlik analizinde 0,40'ın altındaki değerlerde ölçeğin güvenilir olmadığı; geçerlilik analizinde de KMO değerinin 0,50 ve altında kalması durumunun kabul edilemez olduğu literatürde yer almaktadır (Özdamar, 2002; Kalaycı, 2009).

3. Bulgular ve Tartışma

3.1. Katılımcıların Bazı Demografik Özellikleri ve Mera Kanunu Hakkındaki Bilgilerinin Analizi

Mera alanlarında 4342 Sayılı Mera Kanunu çerçevesinde yürütülen tespit, tahdit ve tahsis çalışmaları ve bu çalışmaların ardından yapılan ıslah çalışmalarının değerlendirildiği bu araştırmada çalışmaya katılanların %62,2'si Düzce ili köylerinde ikamet ederken %37,8'i ise Sakarya ili köylerinde ikamet etmektedir.

Katılımcıların minimum 22, maksimum 85 yaşında olduğu ve yaş ortalamasının 54 olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların % 67 gibi büyük bir çoğunluğu 50 yaş ve üzeri kişilerden oluşmaktadır.

Katılımcıların eğitim düzeylerine bakıldığında büyük bir çoğunluğunun ilkokul mezunu olduğu (%64,4) ve küçük bir kısmının ise lise ve daha üzeri (%20) eğitim düzeyine sahip olduğu belirlenmiştir. Katılımcılar arasında çiftçilikle uğraşanların oranının oldukça yüksek olduğu (%93,3) tespit edilmiştir. Bu çalışma göstermiştir ki köylerden kentlere yaşanan göç nedeniyle hayvancılıkla uğraşan kişilerin yaş ortalamaları artmakta ve köylerde düşük eğitim düzeyine sahip kişiler kalmaktadır. Nitekim Kahramanmaraş ilinde yapılan

benzer bir çalışmada da hayvancılıkla uğraşanlardan 50 yaş ve üzeri olan kişilerin oranı %68,4 olarak bulunmuştur. Yine benzer çalışmalarda hayvancılıkla uğraşanların eğitim düzeylerinin ortaokul ve daha aşağı eğitim düzeyinde olduğu görülmektedir (Çoban ve ark., 2013; Kızılaslan ve ark., 2016; Pehlivan, 2018).

Bu çalışmanın temelini oluşturan ve katılımcılara 4342 Sayılı Mera Kanunu hakkında bilgisinin olup olmadığı konusunda yöneltilen sorunun cevabında oldukça dikkat çekici sonuçlar ortaya çıkmıştır. Katılımcıların %84,7 gibi büyük bir kısmının 4342 Sayılı Mera Kanunu hakkında bilgilerinin olmadığı belirlenmiştir. Mera kanunu hakkında bilgisi olduğunu dile getiren katılımcılar ise ilgili kanunu medyadan, muhtarlardan ve köylülerden kulaktan duyma bilgilerle öğrendiklerini belirtmişlerdir. Bu durum köylerde hayvancılıkla uğraşan ve köy merasını kullanan kişilerin gerek devlet kurumları gerekse diğer tanıtım araçları vasıtasıyla yeterli düzeyde bilgilendirilmediğini göstermektedir. Nitekim benzer bir çalışmada %95,3 oranında kanun ve getirdiği yenilikler hakkında köylülerin bilgisi olmadığı sonucu bulunmuştur (Pehlivan, 2018).

3.2. Meralarda yapılan ıslah çalışmaları hakkında bilgiler ve bu ıslah çalışmalarının ekonomik getirileri

Düzce ve Sakarya illerinde gerçekleştirilen bu anket çalışmasında merasında ıslah çalışması yapıldığını belirten köylülerin oranı %71,6 iken; herhangi bir ıslah çalışmasının yapılmadığını belirtenlerin oranı ise %28,4 olarak tespit edilmiştir.

Islah çalışması yapılan köylerde çalışmalarının daha çok 2012 yılı sonrasında (%70,3) gerçekleştirildiği belirlenirken; 2012 ve öncesinde gerçekleştirilen ıslah çalışmalarının oranı ise %29,7 olarak belirlenmiştir.

4342 Sayılı Mera Kanunu kapsamında katılımcıların verdikleri cevaplara göre en çok uygulanan ıslah çalışmasının belirlenmesinde cevapların önem düzeylerine göre sıralanmış hali Çizelge 1’de gösterilmiştir.

Çizelge 1. Mera alanlarında yapılan ıslah çalışmaları ve önem sırası

Mera alanında gerçekleştirilen ıslah çalışması	Ortalama*	Standart sapma
Çalı temizleme	1,10	0,30
Gübreleme	1,22	0,41
Tel çit ile ayırıp dönüşümlü otlatma	1,23	0,42
Yabancı ot mücadelesi	1,28	0,45
Mera yollarının düzenlenmesi	1,43	0,49
Gölgeleme, tuzluk, kaşınma kazıkları	1,57	0,49
Hayvan sulama yapıları	1,62	0,49
Toprak işleme	1,79	0,41
Meranın sulanmasına imkân veren sulama alt yapısı	1,83	0,37

* 1=Yapıldı 2=Yapılmadı

Çalışma sonucunda mera alanlarında gerçekleştirilen ıslah çalışmalarında en fazla uygulanan ıslah yöntemlerinin sırasıyla çalı temizleme, gübreleme ve tel çit ile ayırıp dönüşümlü otlatma yapılması olduğu belirlenmiştir. Bunun yanında katılımcılar toprak işleme ve meranın sulanmasına imkân veren sulama alt yapısının kurulması faaliyetlerinin ise en az uygulanan ıslah çalışmaları olduğunu belirtmişlerdir (Çizelge 1).

4342 Mera Kanunu kapsamında köylerinde Tarım İl Müdürlüğü tarafından tespit, tahdit veya ıslah çalışmaları yapılıp yapılmaması ile 4342 Mera Kanunu kapsamında köylerinde Tarım İl Müdürlüğü tarafından yapılan ıslah çalışmaları arasında belirtilen “yabancı ot müdahalesinin yapılıp yapılmaması” değişkeni arasında yapılan ki-kare analizi sonucuna göre istatistiksel olarak önemli ilişki tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu bulguya göre mera kanunu kapsamında ıslah çalışması yapılan köylerde yabancı ot mücadelesinin daha başarılı olduğu belirlenmiştir.

Çalışmanın yapıldığı il ile 4342 sayılı Mera Kanunu kapsamında köylerinde Tarım İl/İlçe Müdürlüğü tarafından yapılan tespit, tahdit veya ıslah çalışmaları arasında belirtilen “toprak işleme yapılıp yapılmaması”, “tel/çit ile meranın parsellere ayrılarak dönüşümlü otlatma faaliyetinin yapılıp yapılmaması”, “hayvan sulama yapılarının yapılıp yapılmaması”, “meranın sulanmasına imkan veren sulama altyapısının yapılıp yapılmaması”, “gölgelik, tuzluk, kaşınma kazıkları gibi donatının yapılıp yapılmaması” ve “mera yollarının düzeltilip düzeltilmemesi” değişkenleri arasında yapılan ki-kare analizi sonuçlarına göre istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilmiştir ($p<0,05$). Sakarya ilinde Düzce iline göre daha yüksek oranda toprak işleme faaliyeti yapıldığı istatistiksel olarak tespit edilmiştir. Düzce ilindeki meralarda Sakarya iline göre daha düşük oranda tel ile çevirme ve dönüşümlü otlatma yapıldığı belirlenmiştir. Sakarya ili meralarında Düzce ili meralarına göre daha düşük oranda hayvan sulama yapılarının yapıldığı belirlenmiştir. Sakarya ilindeki meralarda Düzce iline oranla meralarda sulama imkanı veren sulama altyapısının daha düşük oranda olduğu tespit edilmiştir. Sakarya ilinde Düzce iline oranla daha düşük oranda gölgelik, tuzluk, kaşınma kazıkları gibi donatının yapıldığı belirlenmiştir. Düzce ilindeki meralarda Sakarya ilindeki meralara göre daha düşük oranda mera yollarında düzeltme faaliyetlerinin yapıldığı tespit edilmiştir.

Katılımcıların meslekleri ile 4342 Mera Kanunu kapsamında köylerinde Tarım İl/İlçe Müdürlüğü tarafından yapılan tespit, tahdit veya ıslah çalışmaları arasında belirtilen “tel/çit ile meranın yarılarak dönüşümlü otlatma faaliyetinin yapılıp yapılmaması” ve “mera yollarında düzeltme faaliyetinin yapılıp yapılmaması” değişkenleri arasında yapılan ki-kare analizi sonuçlarına göre istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilmiştir ($p<0,05$). Yapılan

istatistiksel değerlendirmeler sonucunda mesleği çiftçi olan katılımcılar diğer meslek gruplarına göre daha yüksek oranda, emekli olanlar ise en düşük oranda meraların tel ile çevrildiği ve dönüşümlü otlatma faaliyeti yapıldığını belirtmişlerdir. Mesleęi çiftçi olan katılımcıların mera yollarının düzeltilip düzeltilmediğine dair soruya diğer meslek gruplarına göre daha yüksek oranda düzeltme yapıldı şeklinde cevap verdikleri tespit edilmiştir.

Islah çalışmalarının hayvancılığın gelişmesine katkı sağlayıp sağlamaması ile 4342 sayılı Mera Kanunu kapsamında köylerinde Tarım İl/İlçe Müdürlüğü tarafından yapılan tespit, tahdit veya ıslah çalışmaları arasında belirtilen “gölgelik, tuzluk, kaşınma kazıkları gibi donatının yapılıp yapılmaması” değişkeni arasında yapılan ki-kare analizi sonuçlarına göre istatistiksel olarak önemli ilişki tespit edilmiştir ($p<0,05$). Islah çalışmalarının hayvancılığın gelişmesine katkı sağlamadığını belirten katılımcıların gölgelik, tuzluk, kaşınma kazıkları gibi donatının yapılmadığını ileri sürdüğü belirlenmiştir.

Meralarda hayvan otlatma faaliyetinin kimler tarafından yapıldığı ile 4342 sayılı Mera Kanunu kapsamında köylerinde Tarım İl/İlçe Müdürlüğü tarafından yapılan tespit, tahdit veya ıslah çalışmaları arasında belirtilen “çalı temizleme faaliyetinin yapılıp yapılmaması” değişkeni arasında yapılan ki-kare analizi sonuçlarına göre istatistiksel olarak önemli ilişki tespit edilmiştir ($p<0,05$). Merada otlatmayı kendisi yapan çiftçiler çalı temizleme yapılmadığını diğerlerine (çobanla otlatma ya da serbest bırakma) göre daha yüksek oranda belirtmişlerdir.

Bu sonuçlarla birlikte köy meralarında ıslah çalışması yapılmayan ve köyde çiftçilik ve hayvancılıkla uğraşan kişilere köy meralarında ıslah çalışması yapılmasını isteyip istemediklerine dair yöneltile soruyu büyük bir çoğunluk (%96,6) ıslah çalışması yapılmasını isterim şeklinde yanıtlamıştır.

Yapılan bu araştırmada mera ıslah çalışmalarının yürütüldüğü köylerde çalışma sonrasında meraların kullanımı hakkında resmi kurumlarca yeterli düzeyde açıklama yapılmadığı da (%56,5) belirlenmiştir. Bu bağlamda köyde bir ıslah çalışması gerçekleştirilecekse ıslah çalışması öncesinde yapılacak işlem hakkında bilgi verilmelidir. Ayrıca ıslah çalışmasından sonra da meradan faydalanmanın hangi ilkeler çerçevesinde yapılması gerektiği konusunda köylülerin bilgilendirilmesinin önemli olduğu görülmektedir. Nitekim sizce bilgilendirme yapılmalı mıdır? şeklinde yöneltile soruyu katılımcıların %57,1'i evet şeklinde yanıtlamıştır.

Çalışmanın gerçekleştirildiği köylerde meraların büyük bir kısmının (%94,4) en az 6-9 ay süreyle, %5,6'sının ise 12 ay boyunca otlatma amaçlı kullanıldığı tespit edilmiştir.

Bununla birlikte ıslah yapılarak dönüşümlü otlatma şeklinde faydalanan meralarda dönüşüm süresinin 15 günde bir (%21,4) veya 30 günde bir (%39,3) şeklinde uygulanmasının daha çok tercih edildiği belirlenmiştir.

Araştırmanın en çarpıcı sonuçlarından bir tanesi köy halkının merayı kullanmadığı yıl veya dönemlerde bu alanın köy dışındakilere hayvan otlatılması amacıyla kiralanmasını %100 oranında kabul etmemeleridir.

Yapılan araştırmada mera ıslahı yapılan köylerde ıslah çalışmasının hayvancılığın gelişmesine katkısının olup olmadığı yönündeki soruya katılımcıların %40,8'i olumlu görüş bildirmişlerdir. Büyük bir çoğunluk ise bu konuda kararsız olduğunu dile getirmiştir (%46,1). Araştırma kapsamında ıslah çalışmasının faydası olmadığına inananların oranı %13,2 gibi düşük bir oranda kalmıştır.

Çalışma kapsamında hayvancılıkla uğraşan ve mera alanından faydalanan kişilerin büyük çoğunluğunun (%89,4) hayvancılıkla ilgili bir kredi kullanmadığı belirlenmiştir. Bu kişilerin mera ıslah edildiği takdirde de hayvancılığı geliştirici kredi kullanmak istemedikleri (%82,1) belirlenmiştir. Ancak bu kesimden %10,1 gibi bir oran ıslah çalışmasından sonra yeterli bilgi verilirse kredi kullanabileceğini belirtmiştir.

Bu çalışma kapsamında mera alanlarında en çok yapılan ıslah yöntemlerinin çalı temizleme, gübreleme ve meranın tel çit ile çevrilerek dönüşümlü otlatma yapılması olduğu belirlenmiştir (Çizelge 1). Bu bağlamda mera alanlarının büyük bir kısmında (%86,3) en az bir defa gübreleme yapıldığı, %13,7'lik bir kısmında ise hiç gübreleme yapılmadığı belirlenmiştir.

Düzce ve Sakarya yörelerinde yapılan bu çalışma aynı zamanda bu alanlarda hayvancılıkla uğraşanların merada hayvanlarını hangi yöntemlerle otlattığını da belirleme açısından önemli olmuştur. Bölgede hayvan otlatmada en çok tercih edilen yöntem %73,8 ile serbest otlatma yöntemi olurken bunu %20,2 ile çobanla otlatma izlemiştir. Hayvanlarını kendisi otlatmayı tercih edenlerin oranı ise %6,0 ile en düşük düzeyde gerçekleşmiştir.

Düzce ve Sakarya illerinde araştırma sonuçlarına göre köyler arasında mera anlaşmazlıkları ve ihlallerin-%70,4 oranında hiç olmadığı ve %24,7 oranında ara sıra olduğu yönünde geri bildirim alınmıştır. Bu sonuçlara göre bölgede mera anlaşmazlıkları ve ihlallerinin bir sorun teşkil etmediği ifade edilebilir.

3.3. Hayvancılık faaliyetleri ve karşılaşılan sorunların analizi

Düzce ve Sakarya illerinde hayvancılıkla uğraşanların en çok karşılaştıkları ve hayvancılık faaliyetlerini sekteye uğratan sorunlar; verilen cevapların önem düzeyine göre Çizelge 2’de sıralanmıştır.

Çalışma kapsamında hayvancılıkla uğraşan katılımcıların tamamı hayvanlarına yedirmiş oldukları fabrikasyon yem pahalı olduğunu ve bununda hayvancılık maliyetlerini artırdığını dile getirmiştir (Çizelge 2). Pehlivan (2018) tarafından Kahramanmaraş ilinde gerçekleştirilen çalışmada da çiftçiler mera alanlarının yetersiz olması sebebiyle satın alınan yemlerin hayvancılık maliyetlerini artırdığını belirtmişlerdir.

Yem fiyatlarındaki yüksekliğe ilave olarak çalışmada maliyetleri düşürmek amaçlı yem bitkisi yetiştiriciliğine yönelen çiftçiler; yem bitkisi yetiştirme maliyetinin de yüksek olduğunu belirtmişlerdir (Çizelge 2). Bu durum Doğu Akdeniz bölgesinde gerçekleştirilen ve süt sığırcılığı ile uğraşan işletmelerinde en önde gelen problemi olarak belirlenmiştir (Boz, 2013).

Çizelge 2. Önem sırasına göre hayvancılıkla uğraşan kişilerin karşılaştıkları sorunlar

Sorunlar	Ortalama*	Standart sapma
Yem pahalı (hazır yem)	5,00	0,00
Yem bitkisi yetiştirmede maliyetler yüksek	4,86	0,43
Hayvancılık için sunulan veterinerlik hizmetleri pahalı	4,77	0,72
Hayvansal ürünleri (süt, yoğurt, yağ) sürekli alanlar ucuza alıyor	4,61	0,81
Yem bitkisi yetiştirilmesinde teşvikler yetersiz	4,53	0,92
Hayvancılıkla ilgili teşvikler yetersiz	4,18	1,20
Mera alanları yetersiz	3,75	1,51
Mera alanlarının otu ve kalitesi yetersiz	3,49	1,44
Nitelikli hayvan bulunamıyor	3,07	1,47
Hayvansal ürünleri (süt, yoğurt, yağ) sürekli alacak potansiyel yok	2,95	1,53

* 1=Hiç katılmıyorum 2=Kısmen katılmıyorum 3=Kararsızım 4= Kısmen katılıyorum 5=Tamamen katılıyorum.

Araştırmaya katılan ve hayvancılıkla uğraşanların dile getirdiği en küçük problem hayvansal ürünleri sürekli alacak kişilerin olmamasıdır (Çizelge 2). Bu durum hayvancılık maliyetlerinin düşürülmesi durumunda daha da ucuzlayacak olan hayvansal ürünlerin (süt, yoğurt, yağ) pazarlanmasında bir sorun bulunmadığı anlamına gelmektedir.

Çalışmanın yapıldığı il ile çalışma yapılan köylerde yürütülen hayvancılık faaliyeti sorunları arasında belirtilen “yem bitkisinin yetiştirilmesinde teşviklerin yetersizliği”, “nitelikli hayvan bulamama”, “mera alanlarının yetersizliği”, “mera alanlarındaki otun yetersizliği ya da kalitesizliği” ve “hayvancılık için sunulan veterinerlik faaliyetlerinin

pahalı olması” değişkenleri arasında yapılan ki-kare analizi sonuçlarına göre istatistiki olarak önemli ilişki tespit edilmiştir ($p<0,05$). Sakarya ili meralarını kullanan katılımcıların Düzce ili meralarını kullanan katılımcılara göre yem bitkisi yetiştirilmesinde teşviklerin yetersiz olduğunu daha yüksek oranda belirttikleri tespit edilmiştir. Sakarya ili meralarını kullanan katılımcılar Düzce’dekilere oranla daha yüksek oranda nitelikli hayvan bulamadıklarını belirtmişlerdir. Sakarya ili meralarını kullanan katılımcılar hayvancılık faaliyetleri bakımından Düzce ilindeki mera kullanıcılarına göre daha yüksek oranda hem mera alanlarının hem de mera otunun yetersiz ve kalitesiz olduğunu belirtmektedir. Düzce ili meralarını kullanan katılımcıların Sakarya ili meralarını kullanan katılımcılara göre daha yüksek oranda veterinerlik ücretlerine katlanmak zorunda kaldıkları belirlenmiştir.

Katılımcıların statüleri ile çalışma yapılan köylerde yürütülen hayvancılık faaliyeti sorunları arasında belirtilen “yem bitkisi yetiştiriciliğinde teşviklerin yetersizliği” ve “hayvancılık ile ilgili sunulan teşviklerin yetersizliği” değişkenleri arasında yapılan ki-kare analizi sonuçlarına göre istatistiki olarak önemli ilişki tespit edilmiştir ($p<0,05$). Çiftçiler, muhtar/aza olan katılımcılara göre hem yem bitkisi yetiştiriciliğinde hem de hayvancılık konusunda verilen teşvikleri daha yüksek oranda yetersiz bulmaktadır.

Katılımcıların 4342 sayılı Mera Kanunu hakkında bilgilerinin olup olmaması ile çalışma yapılan köylerde yürütülen hayvancılık faaliyeti sorunları arasında belirtilen “meraların otunun yetersiz ve kalitesiz olması” değişkeni arasında yapılan ki-kare analizi sonuçlarına göre istatistiki olarak önemli ilişki tespit edilmiştir ($p<0,05$). Mera kanunu hakkında bilgisi olan katılımcılar; bilgisi olmayan katılımcılara göre daha yüksek oranda mera otunun yetersiz ya da kalitesiz olduğunu belirtmiştir.

4342 sayılı Mera Kanunu kapsamında köylerinde Tarım İl/İlçe Müdürlüğü tarafından tespit, tahdit veya ıslah çalışmaları yapıp yapılmaması ile çalışma yapılan köylerde yürütülen hayvancılık faaliyeti sorunları arasında belirtilen “nitelikli hayvan bulamama” değişkeni arasında yapılan ki-kare analizi sonuçlarına göre istatistiki olarak önemli ilişki tespit edilmiştir ($p<0,05$). Mera kanunu kapsamında çalışma yapılmayan köylerde daha düşük oranda nitelikli hayvan bulamama sorunu yaşandığı tespit edilmiştir.

Katılımcılara göre ıslah çalışmalarının hayvancılığın gelişmesine katkı sağlayıp sağlamaması ile çalışma yapılan köylerde yürütülen hayvancılık faaliyeti sorunları arasında belirtilen “meraların otunun yetersiz ve kalitesiz olması” değişkeni arasında yapılan ki-kare analizi sonuçlarına göre istatistiki olarak önemli ilişki tespit edilmiştir ($p<0,05$). Islah çalışmalarının hayvancılığın gelişmesine katkı sağladığını belirten katılımcılar diğerlerine göre daha düşük oranda meralarda otun yetersiz ya da kalitesiz olduğunu belirtmişlerdir.

Katılımcıların resmi kurumlardan hayvancılıkla ilgili herhangi bir kredi kullanıp kullanmaması ile çalışma yapılan köylerde yürütülen hayvancılık faaliyeti sorunları arasında belirtilen “yem bitkisi yetiştirilmesinde maliyetlerin yüksek olması” değişkeni arasında yapılan ki-kare analizi sonuçlarına göre istatistiki olarak önemli ilişki tespit edilmiştir ($p<0,05$). Resmi kurumlardan hayvancılıkla ilgili herhangi bir kredi kullanmayan katılımcılar; kullananlara göre daha yüksek oranda yem bitkisi yetiştiriciliğinin pahalı olduğunu belirtmişlerdir.

Meralarda hayvan otlatma faaliyetinin kimler tarafından yapıldığı ile çalışma yapılan köylerde yürütülen hayvancılık faaliyeti sorunları arasında belirtilen “mera alanlarının yetersizliği” ve “mera alanlarındaki otun yetersizliği ya da kalitesizliği” değişkenleri arasında yapılan ki-kare analizi sonuçlarına göre istatistiki olarak önemli ilişki tespit edilmiştir ($p<0,05$). Otlatma faaliyetini kendisi yapan katılımcılar hem mera alanlarının hem de meradaki otun yetersiz ve kalitesiz olduğunu daha yüksek oranda işaret etmişlerdir.

4. Sonuç ve Öneriler

Yapılan araştırma ile Düzce ve Sakarya illerinde hayvancılıkla uğraşan ve mera alanlarını aktif kullanan kişilerin 4342 sayılı Mera Kanunu hakkındaki bilgileri ile mera ıslahı ve mera sorunlarının belirlenmesine çalışılmıştır.

Çalışma kapsamında ulaşılan katılımcıların ortalama yaşları 54 olarak tespit edilmiştir. En yüksek katılımın 50 yaş ve üzerinde olması araştırmada hayvancılık ve tarımla uğraşan gerçek bir kitleye ulaşıldığı şeklinde yorumlanabilir. Katılımcıların mera kanunu hakkında %85 oranında bilgilerinin olmadığı belirlenmiştir. Gerek devlet kurumları gerekse medya ve diğer yayın organları tarafından konuyla ilgili bilgilendirmenin yeterli düzeyde yapılmadığı ve bunun bir sonucu olarak da bu kişilerin mera kanunu hakkında yetki ve sorumluluklarını yeterli ölçüde bilmediği ortaya çıkmıştır. Bu nedenle bir bölgede mera tespit, tahdit ve tahsis çalışması yürütülecekse; öncelikle o bölge halkının mera kanunu, mera kanununun getiri ve götürüleri hakkında gerek devlet kurumlarının yetkili organları gerekse de yerel medya kuruluşları tarafından yeterli düzeyde bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

Diğer yandan hayvancılıkla uğraşan kişiler yemin pahalı olması, yem bitkisi yetiştiriciliğinde maliyetlerin yüksek olması ve hayvancılık için satın alınan veterinerlik hizmetlerinin pahalı olmasını en önemli sorunları şeklinde belirtmişlerdir. Meralar hayvanlara kaba yemin en ucuz temin edildiği alanlardır. Bu nedenle mera alanlarının ıslah edilerek yem verim ve kalitesinin artırılması hayvanlara ilave yem maliyetini de azaltabilecektir. Böylece en önemli iki sorun olan yem maliyetlerinin yüksek olmasından

kaynaklı hayvancılık giderlerinde azalma olabilecektir. Ayrıca mera ıslahı yapılırken gübreleme, çalı temizleme vb. gibi standart ıslah yöntemlerinin meranın ihtiyacına göre uzman kişilerin uygulaması son derece önemlidir. Böylece yapılan ıslah çalışmasından daha fazla fayda sağlanabilecektir.

Araştırma hayvancılık ve yem bitkisi yetiştiriciliği teşviklerinin yetersiz olduğunu ortaya koymuştur. Bu noktada teşvikler yeterli düzeye çıkarılmalı, gerekirse çok düşük faizle veya faizsiz şekilde ve uzun vadeli geri ödeme imkânları sağlanarak çiftçilik yapanlara veya yapma konusunda istekli olanlara destek olunmalıdır.

Kaynaklar

- Altın, M., Gökkuş, A., ve Koç, A. (2011). *Çayır ve mera yönetimi 1. Cilt*, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Anonim, (2023), <https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Bitkisel-Uretim/Cayir-Mera-ve-Yem-Bitkileri> (Erişim Tarihi: 29.05.2023)
- Avcıoğlu, R. (2012). Türkiye meraları ve mera kanununun getirdikleri, *Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi*, 5(1), 24-32.
- Babalık, A.A. (2004). Çayır-meralarda dip kaplama ölçüm yöntemleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Seri A, Sayı: 1*, 50-72.
- Balabanlı, C., Albayrak, S., Türk, M., ve Yüksel, O. (2006). 4342 sayılı mera kanunu uygulamasında karşılaşılan sorunlar ve çözüm yolları, *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Sayı:1*, 75-81, ISSN: 1302-7085.
- Boz, İ., 2013. Doğu Akdeniz Bölgesi'nde süt sığırcılığı yapan işletmelerin yapısı, sorunları ve çözüm önerileri, *KSÜ Doğa Bilimleri Dergisi*, 16(1), 24-32.
- Cevher, C., Ceylan, C., ve Köksal Ö. (2008). Türkiye'de mera kanunu uygulamalarının tarihsel gelişimi, *Tarla Bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 17 (1-2), 1-10.
- Çoban, O., Lacın, E., Sabuncuoğlu, N., Genc, M. (2013). Production and health parameters in cattle herds: A survey from Eastern Turkey. *The Journal of Animal and Plant Sciences*, 23(6), 1572-1577.
- Düzce İl Tarım Müdürlüğü, 2021. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Düzce Tarım İl Müdürlüğü Faaliyet Raporu, Düzce.
- Kalaycı, Ş. (2009). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*, Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Kızılaslan, H., Çiçek, F., ve Çallı, A. (2016). *Küçükbaş hayvancılık yapan işletmelerin yayım ve danışmanlık hizmetlerine bakışları*. XII. Tarım Ekonomisi Kongresi. Bildiriler

Kitabı. Cilt:2. Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi. 25-27 Mayıs 2016.
Isparta

Özdamar, K. (2002). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi*, Kaan Kitabevi.

Mera Kanunu, (1998). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4342.pdf> (Erişim Tarihi: 29.05.2023).

Pehlivan, E.N. (2018). 'Kahramanmaraş ilinde 4342 sayılı mera kanunu ile yapılan ıslah çalışmalarının sosyo-ekonomik yönden değerlendirilmesi'. Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Hatay

Sakarya İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2018. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Sakarya İl Tarım Müdürlüğü Faaliyet Raporu, Sakarya.

SPSS, (2003). Bilgisayar programı, Institute Inc. 2003. SPSS Base 21.0 User's Guide.